

**ÇAĞDAŞ PSİKANALİTİK
ALAN KURAMI
Hikâyeler, Rüyalar ve Metafor**

S. MONTANA KATZ

Çeviri: Aslıhan Coşkun

Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları: 260
Psikanaliz Serisi: 2

ÇAĞDAŞ PSİKANALİTİK ALAN KURAMI

Hikâyeler, Rüyalar ve Metafor

S. Montana Katz

Özgün Adı:

**Contemporary Psychoanalytic Field Theory:
Stories, Dreams, and metaphor**

First published 2017 by Routledge

© 2017 S. Montana Katz

All Rights Reserved. Authorised translation from the English language edition published by Routledge, a member of the Taylor & Francis Group.

Türkçe yayın hakları Psikoterapi Enstitüsü'ne aittir.

ISBN 978-605-7926-06-7

Birinci Baskı: Ocak 2019

Editör: Uz. Dr. Tahir Özakkaş

Çeviri: Dr. Aslıhan Coşkun

Yayıma Hazırlayan: Menekşe Arık

Dizgi ve Kapak Tasarım: Yasemin Gümüş

Baskı: Acar Matbaacılık Prom. ve Yayın. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Osmangazi Mahallesi Mehmet Deniz Kopuz Caddesi No: 20/1

Esenyurt – İSTANBUL

**PSİKOTERAPİ ENSTİTÜSÜ EĞİTİM ARAŞTIRMA SAĞLIK
ORG. VE DANIŞMANLIK LTD. ŞTİ.**

Eğitim ve Kongre Merkezi: Fatih Sultan Mehmet Caddesi No:285

Darıca / KOCAELİ Tel: 0262 653 6699

PSİKOTERAPİ ENSTİTÜSÜ LTD. ŞTİ. BEYOĞLU ŞUBESİ

Asmalı Mescit Mah. İstiklal Cad. No:120 Galatasaray İşham Kat: 5

Beyoğlu / İSTANBUL Tel: 0212 243 2397

www.psikoterapi.com - www.psikoterapi.org - www.hipnoz.com

Sunuş

Psikoterapi Enstitüsü olarak, öncelikle ruh sağlığı profesyonellerinin ya da ruh sağlığı ile ilgilenen kişilerin ihtiyaç duyacağı teorik bilgileri ve pratik/uygulamaya yönelik deneyimleri paylaşan özgün ve çeviri yayınlar ile literatüre katkıda bulunmayı hedefliyoruz. Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, Psikoterapi Enstitüsü'nün çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen atölye çalışmaları, uluslararası konferanslar ve dünya literatüründen seçkileri içermektedir.

İki kişilik psikanalitik perspektiflerden oluşan alan kuramı ailesi, nispeten birbirinden bağımsız gelişmiş üç temel modeli barındırır. Güney Amerika'da Baranger ve Baranger tarafından geliştirilmiş mitos inşacı model, Kuzey Amerika'da kişilerarası, öznelarası, ilişkisel ve güdülenme sistemleri perspektiflerinin karmaşası olarak Katz tarafından yapılandırılmış plazmik model ve Avrupa'da Bion'un çalışmalarından etkilenerek Ferro tarafından geliştirilmiş düşsel model arasındaki benzerlikler ve farklılıklar irdelenmektedir. Üç alan kuramından üç ayrı analistin aynı analizanla çalışmasının kurgulandığı vaka örneği üzerinden her modelin uygulanması sırasında ortaya çıkan farklılıklar aktarılmaktadır. Son olarak genel alan kavramı ile psikanalizde ortak payda arayışına ışık tutan bu kitap psikanalistlerin, psikanalitik psikoterapistlerin, ruh sağlığı alanında çalışanların ve klinisyenlerin olduğu kadar filozofların, psikologların, sosyologların ve antropologların da ilgisini çekebilecek akıcı ve kapsamlı bir rehber niteliğindedir.

Konuya ilgi duyan okuyucuların yanı sıra klinisyenler, psikoterapistler ve araştırmacılar için başvuru kitabı niteliği taşıyan bu yayını sizlerle buluşturmaktan kıvanç duyarız.

Tahir ÖZAKKAŞ

Psikoterapi Enstitüsü Başkanı

Routledge Psikanalitik Alan Kuramı Dizisi

S. Montana Katz & Giuseppe Civitaresse Dizi Editörleri

Routledge Psikanalitik Alan Kuramı Dizisi, ilk kez 2015 yılında, Psikanalitik Sorgulama Dizisi'nin bir alt dizisi olarak yayın hayatına başlamıştır. Seride, psikanalitik alan kuramındaki süregelen gelişimle ilintili başlıklara sahip olan kitaplar basılmaktadır. Seride, psikanalitik alan kuramı için geleceğe yönelik bir bakış açısı içeren günümüzdeki çalışmalar vurgulanmaktadır.

Yirminci yüzyılın ortalarından bu yana, dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı hedeflere, buluşsal ilkelere ve klinik tekniklere sahip olan psikanalitik alan kuramı biçimleri ortaya çıkmıştır. Hepsi birlikte ele alındığında; tüm bunlar, iki kişilik bir psikanalitik alan kavramını kullanan bir psikanalitik bakış ailesini oluşturmaktadır. Psikanalitik Alan Kuramı Dizisi, yayınlarında bu tür çoğulculuğu sunma arayışındadır. Alan kuramı üzerine yazılan kitaplar, tüm yönleriyle bu serinin ilgi alanına girmekte olup hem kuramsal hem de klinik teknik üzerine olan çalışmalar basılacaktır.

Dizinin editörleri, özellikle psikanalitik alan kuramının anlaşılmasında ve yayılmasında bilfiil yardımcı olacak metinlerle ilgilenmektedir. Bu dizinin görev tanımlarından biri de farklı modellerle, farklı dillerde ve dünyanın farklı bölgelerinde çalışan psikanalistler arasındaki iletişimi desteklemektir.

1. Kitap

Çağdaş Psikanalitik Alan Kuramı: Hikâyeler, Rüyalar ve Metafor

S. Montana Katz

Çağdaş Psikanalitik Alan Kuramı

Çağdaş Psikanalitik Alan Kuramı, psikanalitik alan kuramının teorisini, buluşsal ilkeleri ve klinik uygulama tekniklerini açık bir biçimde ifade etmektedir. Yazar S. Montana Katz, bu kitapta, alan kuramının Güney ve Kuzey Amerika'daki ve Avrupa'daki gelişimine ilişkin tarihsel, felsefi ve klinik bağlamları betimlemektedir.

Alan kuramı, iki kişilik psikanalitik görüşlerle aynı aileden olup kendi içerisinde nispeten bağımsız olarak gelişmiş olan üç temel modele bölünmüştür. Temel modellerden ilki Madeleine ve Willy Baranger'ın çalışmalarına dayanmaktadır. Katz tarafından yapılandırılmış olan ikincisi ise Amerika Birleşik Devletleri'nde kişilerarası, öznelararası, ilişki ve güdülenme sistemi psikanalitik bakış açılarında yer alan örtük alan kuramları arasındaki ortaklıklardan yararlanmaktadır. Üçüncü modelde ise Antonino Ferro'nun çalışmaları temel alınmıştır. Katz, zihin kavramını, bilinçdışı süreçleri, terapi hedeflerini, klinik teknikleri ve her birinin kullandığı kendine özgü alan kavramını açıklamaktadır. Bu çalışmada, modeller arası benzerlikler ve farklılıklar da örneklerle açıklanmaktadır.

Kitapta, aynı zamanda, Zoe adlı bir analizin, katıldığı üç analizden üretilmiş bir analitik süreç de sunulmaktadır. Örneklerde, üç alan kuramından birine ilişkin tekniklerle çalışan üç ayrı analist yer almaktadır. Katz, her bir modelin uygulanması sırasında birbirinden ayrılan düşünce süreçlerini, her bir analistin yöntem konusundaki seçimlerini ve potansiyel olarak farklı terapötik sonuçları da aktarmaktadır. Son bölümlerde ise Katz, özgül alan kuramlarının ötesine geçerek bu üç alan kavramının temelinde yatan genel bir alan kavramını dile getirmektedir. Yazar, bu genel alanın, diğer alan kuramları arasında ortak bir zemin yaratmak amacıyla nasıl kullanıldığını incelemekte olup bu genel kavramın alan kuramının ötesinde çok daha geniş bir psikanalitik bakış açısı aralığında kendine uygulama alanı bulduğu tahmininde bulunmaktadır.

Çağdaş Psikanalitik Alan Kuramı adlı bu kitap, psikanalitik alan kuramının, psikanalitik psikoterapistlerin, ruh sağlığı alanında çalışanların ve klinisyenlerin olduğu kadar filozofların, psikologların, sosyologların ve antropologların da ilgisini çekebilecek berrak ve kapsamlı bir rehber niteliğindedir.

S. Montana Katz Uluslararası Alan Kuramı Birliği kurucu Eş Başkanıdır. Ulusal Psikolojik Psikanaliz Birliği’nde eğitici ve Süpervizör Analist ve Kıdemli Akademik Kurul Üyesi olarak görev yapmaktadır.

“Analistler, belli belirsiz bir şekilde kavranmış olan ‘alan kuramının’ psikanalizle ilişkisinin giderek daha fazla farkına varmaya başlamıştır. Titizlikle hazırlanmış ve çığır açıcı nitelikte olan bu kitapta, Dr. Katz, kuramı, buluşsal ilkeleri ve psikanalitik alan kuramının klinik uygulama tekniklerini berrak bir şekilde açıklamaktadır. Psikanalizi –mitos inşacı, plazmik ve düşsel olarak– üç modele ayırmış olması da kendisine yaratıcı bir analitik süreç sağlamıştır. Kitap son derece dikkatli ve bilimsel bir çabanın ürünü olup alan kuramı konusunda psikanalize ufuk açıcı bir katkı niteliğindedir.”

—Edgar Levenson, William Alanson White Enstitüsü, Emekli Eğitimci ve Süpervizör Analist, 2006 Mary S. Sigourney Ödülü sahibi.

“Montana Katz, birbirinden çok farklı düşünceleri ifade eden bunca insanın sesinin yankısında kendini rahat hissediyor; tüm bunları sanki hepsi tek ve aynı alanda çalışan işçilermiş gibi hayal ediyor. Montana, bireylerin önemli olduğunun gayet iyi farkında; ancak ona göre aslolan şey ortak çoğaltım; yani klinik uygulamayla hem tutarlı hem de ona faydası olan bir psikanalitik alan kuramı inşa etme çabası. Montana, bu kitapta, fikirleriyle çok değerli katkılarda bulunarak ve genel çerçeveyi açıklayarak bize bu girişimin hikâyesini anlatıyor.”

—Dr. Claudio Neri, Psikanalist, Uluslararası Alan Kuramı Birliği Kurucu Üyesi

“Montana Katz, bize farklı nitelikteki psikanalitik alanların ilk geniş karşılaştırmasını sunuyor. İsbetli ve derine inen klinik örneklerle zenginleştirdiği tartışmasıyla da Katz, psikanalizde iki kişilik alanların geleceğine uzanan yolu gösteriyor.”

—Madeleine Baranger, Arjantin Psikanaliz Birliği, 2008 Mary S. Sigourney Ödülü sahibi.

Önsöz

“Alan Kuramı Nedir?” Montana Katz, bu konuyu ilk kez bir süreli yayın konusu olarak önerdiğinde, son derece bilgili bir Kuzey Amerikalı psikanalist grubu olan Psychoanalytic Inquiry Editörler Kurulu’nun bazı üyelerinin ilk sorusu bu olmuştur. Bu nedenle Çağdaş Psikanalitik Alan Kuramı: *Hikâyeler, Rüyalar ve Metafor* adlı bu kitap, Dr. Katz ve diğerlerinin o soruya yanıt vermek için gösterdiği gayretlerin vardığı bir son nokta olarak kabul edilebilir. Hiç şüphesiz, bir psikanalitik kuram olması ya da ölçeklendirmek veya incelemek için kullandığımız metaforunda bir meta-kuram olarak yer alıyor olması, alan kuramını tanımlanabilir ve basit bir bağdaşık fikir grubu haline getirmez. Hiçbir psikanalitik kuram da asla böyle olamaz. Kuramlarımız da insanların yarattığı sistemlerin kaderini paylaşır. Önce oluştururlar, sonrasında sabit hale geldiklerinde ise diğer sistemlerle (kuramlarla) olan diyalektik gerilimde işlev görürler. Düzen ve kaos arasında salınırken taşma noktasına ulaştıklarında ise yeniden düzenlenir ve formülleştirilirler. Bu kitapta, Dr. Katz, okuyucuya, alan kuramının aldığı pek çok farklı dizilimin izini sürmesinde yardımcı oluyor.

Bir analist ve kuramcı olarak alan kuramını anlamak konusunda benim çıkış noktam; ego psikolojisi, kendilik psikolojisi, kişilerarası/öznelarası psikanaliz ve insan zihnini açıklamaya dayalı diğer çeşitli süreçlerden geçerek ilerlemek olmuştur. Tüm bu çalışmalar, benim güdülenme sistemi kuramını inşa etmemi doğurmuştur. Bu geçmiş deneyimlerim sayesinde, analizan-analist ikilisinin aynı zamanda bir alan da yaratmakta olduğunu kolaylıkla anlayabilmekteyim. Yani oda da analizan ve analist bir konuda iletişim kurduğunda, “ben” ve “sen”, “bize” dönüşerek duygusal bir dünya, bir ortam, “psikanalitik alan” ortaya çıkar. Basitçe söylemek gerekirse; fikrimce, alan kuramı, daha uyum sağlayıcı örüntülere dönüşümü kolaylaştıran “göründüğünden fazlasını” açıklamaya yöneliktir – insanlar arasındaki doğrusal olmayan, araştırmacı ve yaratıcı imgesel iletişim şekli.

Benim çıkış noktam işte burası. Dr. Katz ise buradan çıkarak yola devam ediyor. Özü itibarıyla okuyucuya, alan kuramını bir değıl üç bi-

çimde tasvir edebildiğini anlatıyor; bu da bizi şaşırtmıyor. O noktadan itibaren de okuyucuyu, bu üç yaklaşımı (mitos inşacı, düşsel, plazmik) betimlemekte yaratıcı bir şekilde kullandığı metaforlarla bilgilendirerek ağırlıyor. Katz'ın bu son derece karmaşık önermeleri okuyucu için netleştirmekteki kesintisiz hassasiyetinin hakkını bu önsözde vermem zor. Her bir yaklaşımı ya da farklı alan kuramını takiben, analist, hastanın öyküsünün farklı yönlerine öncelik veriyor; her biri hastanın öyküsündeki, kendi öyküsündeki ve ikisinin birlikte oluşturdukları öykülerdeki farklı mesajları dinliyor. Her analist, aynı zamanda, bir yandan kendi yaşam öyküsünde ve ilişkilerinde ortaya çıkan farklı düzenlenim ve devinimlere kulak vererek dinliyor. Okuyucular takdir edecektir ki bunlar, farklı analitik kuramlar ve bunların uygulamada kullanımıyla ilgili olan ve psikanalitik kuram konusundaki her kitap yazarının karşı karşıya kaldığı sorulardır. Vakayla ilgili malzeme ise belirli bir teknik için temel oluşturarak herhangi bir kuramı canlandırmaya yardımcı olur. Ancak birbirinden nispeten ayrı üç yaklaşımı açıklamak ve karşılaştırmak için bir kuramı canlandırmak zordur.

Dr. Katz ise bu zorluğa gayet yaratıcı bir biçimde göğüs germekte. Zoe adlı bir hastanın üç farklı (hayali) analist olan Dr. M, O ve P tarafından değerlendirilmesini sağlayarak hastanın öyküsüne her birinin nasıl yaklaştığını bize anlatıyor. Çok geçmeden; bu etkileşimin bir alan olmasından ötürü kendi analistine maruz kalan hastanın anlatısı da birlikte geliştirdikleri kendine özgü alan sayesinde değişiyor. Her biri farklı bir kuram ve yaklaşımı olan ve üç ayrı alanın beraber oluşturulmasına yol açan üç analist ve bir hasta; hepsi Dr. Katz'ın klinik öykülerinde hayat kazanıyor. Her öznelerarası deneyimin sonucunda da her bir alanda yararlı değişim meydana geliyor. Peki her birinde elde edilen uyum sağlayıcı değişim aynı mıdır, benzer midir, önemsiz farklılıklar mı taşır, yoksa önemli biçimde mi farklılaşır? Bu psikanalitik çalışma alanında karşı karşıya olduğumuz güçlü merak konularından biridir. Eğer iyi seslendirilmiş bir Beethoven konserinden derinden etkilenmiş olan farklı kişilere; “Etkilenmenizi sağlayan şey neydi?” diye sormuş olsaydık yanıtlar birbirinden çok farklı olurdu. Kimi şöyle diyebilirdi; “Melodilerin birbirine geçiş biçimi hoşuma gidiyor; tam şekillenmişken kaybolarak başka bir biçimle tekrar ortaya çıkışları.” ya da “Çelloların, kontrbasların ve davulun güçlü vuruşu beni derinden etkiliyor, alta yatan temel motif ilerledikçe bunu iliklerimde hissediy-

yorum.” ya da “Müziğin tüm kemanlarla birlikte hızla yükselmesiyle sanki tüm bedenim de onlarla birlikte yükselircesine heyecanlanıyorum.” ya da “Ustalıkla yazılmış muntazam çeşitlemeler, beklentideki artış, kayboluş anı, bunu takiben yeni ve beklenmeyen bir biçimde yeniden açığa çıkış. Tüm bunlarla gizlice sevişiyor gibiyim.” veya “Özellikle kulak verdiğim herhangi bir şey yok; sadece kendimi ve düşüncelerimi müziğin akışına bırakıyorum, her yere ve bilinmezliğe götürsün diye; anılara, görüntülere ve duygulara. Özellikle de duygulara.” Burada betimlediğim şey (besteci, şef ve/ya orkestra tarafından ya da dinleyici ve müzik tarafından) oluşturulan birçok alanın taraflardan birinin ötesine geçen ve her iki tarafı da etkileyen duygu veya ruh hali ile etkileşiminin bir sonucudur. Benzer şekilde, Dr. Katz da kendi oyuncularını, yani hayali hastayı ve üç analisti, dinamik bir yorumlama fırsatı yaratmakta kullanıyor. Okuyucu ise kavramsal, metaforik ve/ya düşsel, fantezi benzeri kurgulama bakış açılarından kendi tercihi doğrultusunda olanıyla buna karşılık verecektir. Dr. Katz tarafından resmedilen kelimelere istinaden, okuyucunun olumlu ve/ya sakınmacı tepkileriyle yazar ve okuyucu tarafından ortaklaşa biçimde benzersiz bir alan oluşacaktır; böylelikle de psikodinamik alan kuramı kavramının gücünü sergilemiş olacaktır.

Ancak kitap bir alan kuramı ile ilgili değil üç alan kuramı konusunda bir alan inşası hakkındadır. Aynı zamanda, psikanalitik kuramların yayılımının Dr. Katz’ın mitos inşacı, düşsel ve plazmik olarak ifade ettiklerinin çok ötesine uzandığını da biliyoruz. Psikanalizde ortak zemin arayışı Robert Wallerstein ile başlamış olup yaklaşık bir asırdır sürmektedir. Kitabın son bölümünde, Dr. Katz da cesurca bu zorluğu ele alarak her bir yaklaşımın tenkit edilmeden karşılaştırıldığı ve diğer ikisiyle benzerliklerinin değerlendirildiği bir tartışma ortamı oluşturulmasını savunuyor. Sonrasında da ikna edici bir biçimde bunu nasıl yapacağını gösteriyor.

Psikanalize aşına olan biri, eleştirinin aksine açık görüşlü bir karşılaştırma yapmanın bulunmaz bir şey olduğunu bilir. “Bu psikanaliz değil ki” yorumu, bir grup tarafından diğer bir gruba karşı ya da bir uzman tarafından bir diğerine karşı sıklıkla yöneltilen bir kanaattir. Ben burada Wildenstein’in herhangi bir kuramsal önermeyi ele almakta çıkış noktasını destekliyorum: “Bu ifadede doğru olan nedir?” Bir kez özdeki değer, esas nokta ayırt edildiğinde, ikinci soru şu olabilir:

“Peki doğru olan bu yön ile benim savunduğum bakış açısı birbirine nasıl uyar? Onu doğrular mı, tamamlar mı yoksa çürütür mü? Tüm bu sorular, kuramlar arasında genel bir karşılaştırma yapmak amacıyla kullanılabilirdiği gibi daha kişisel düzeyde de sorulabilir. Peki, yaşam dönemleri boyunca “vakti zamanında” geçen öykülerin izini sürerek ve metaforlarla yeniden formüle ederek yürütülen gelişimsel bir kuram ve yaklaşım en iyi uyumu bu hastayla çalışan özel bir analistle mi yoksa herhangi bir analist tarafından tedavi edilen hastayla birlikte mi sağlar? Hastanın uyanık rüyasını ele geçirmek ve paylaşmak için analistin hayallemesini kullanan bir yaklaşım en iyi uyumu özellikle bu analist ve bu hastayla mı gösterir? Şimdi ve burada aramızda olup biteni araştıran –yani sizin, benim, bizim tarafımızdan ortaya konan– bir yaklaşım bariz ya da örtük bir biçimde işbu analiz ve hastayla mı en iyi uyumu sağlar yoksa herhangi bir analistle çalışan kırılabilirliği yüksek hastayla mı? Tüm bunlar, Dr. Katz’ın alanlar ve karşılaştırılması konusundaki harikulade masalsi incelemesi ile canlandırılan sorgulara bazı örneklerdir.

Sonuç olarak Dr. Katz, okuyucuya, alan kuramının kökenini ve üç farklı türünü de içine alan oluşan titizlikle hazırlanmış bilimsel bir izahını sunuyor. Aynı zamanda birçok Kuzey Amerikalı okuyucu için yeni sayılabilecek terimleri de titizlikle tanımlayarak son derece yaratıcı klinik örneklerle açıklıyor. Dr. Katz, üç alan kuramını örneği üzerinden giderek ortak bir zemin arayışı kavramını zenginleştirerek yeniden yapılandırıyor. Lakin tümü içerisinde en memnuniyet verici olan ise Dr. Katz’ın kendi yazar kendiliği, yer alan kuramcılar (Kurt Lewin, Baranger’ler, Wilfred Bion, Antonino Ferro, Giuseppe Civitarese, Heinz Kohut, ben ve diğer birçok yazar) ve yapay kahramanlar (Dr. M, O ve P) arasında tesis etmiş olduğu alandır. Okuyucular her bir alana girdikçe, zihinleri tercih ettiği kuramın, kendi Zoe’leriyle çalışmalarının, kendi içsel fantezi ve simgeleştirme dünyalarının kapsama alanında işlemeye başlıyor. Böylelikle de Dr. Katz’ın kuramı imgesel olarak izah etme biçimi, okuyucuya, muazzam bir kıyaslama, kestirim yapabilme ve öğrenme fırsatı sunmuş oluyor.

Joseph Lichtenberg

Teşekkürler

Bu kitabı yazmamda birçok insanın yardımı olmuştur. Geçmiş kuşakların bıraktığı etkiler ve geçmiş ve günümüzdeki birçok psikanalistin özenli çalışmaları karşısında kendimi onlara borçlu hissediyorum. Aynı zamanda, yıllar boyunca meslektaşlarımla yaptığım, beni bilgilendiren ve psikanalitik alan kuramı konusundaki anlayışımı şekillendiren iletişim için de şükran duyuyorum. Alan kuramı üzerine çeşitli enstitülerde ve psikanaliz kurumlarında verdiğim derslerin katılımcıları ve psikanalitik alan kuramı konusundaki iki çalışma grubu üyeleri de konuyla ilgili bakış açımın şekillenmesine yardımcı olmuştur.

Joseph Lichtenberg, psikanalitik alan kuramına olan ilgimi başından bu yana desteklemiş olup bu desteğini sürdürmeye devam etmektedir. Dr. Lichtenberg ile yıllardır devam eden görüşmelerimizden son derece yararlandım, kendileri birçok kez beni nazikçe itekleyerek konunun derinliklerine dalmamı sağlamıştır. Bu da her zaman son derece yararlı ve aydınlatıcı bir noktaya ulaşmamla sonuçlanmıştır.

Giuseppe Civitarese ile yürüttüğümüz tartışma ve işbirliği süreci ise çağdaş psikanalitik alan kuramı konusundaki görüşlerimi bir noktaya odaklayabilmemi sağlamıştır. Yeni bir oluşum olan Uluslararası Alan Kuramı Birliği'nde uluslararası bir psikanalist grubu arasında yürütülen tartışmalar da görüşlerimin beslendiği bir ortam sağlamıştır. Bilhassa Claudio Neri ile aramızdaki görüş alışverişi de düşünmeye zorlayarak alan kuramına ilişkin girişimlerimde destekleyici bir ses olmuştur.

Susan Finkelstein, bazı bölümlerin taslaklarını okuyarak çok değerli yorumlarıyla bakış açısı sağlamıştır. Natalie Becker'a da bazı bölümleri okuyarak sunduğu önerilerle yarattığı önemli açılım için özellikle teşekkür etmek isterim; kendisinin klinik deneyimi kitabın çeşitli bölümlerinde karşımıza çıkacak olan klinik vaka örneği Zoe'yi geliştirmemde çok yardımcı olmuştur.

Gina Atkinson, paha biçilmez bir editör yardımcılığı sunmuş olup metin konusunda geliştirici ve netleştirici birçok görüş paylaşmıştır. Routledge Yayınevi'ndeki editörüm Kate Hawes, alan kuramı konusunda birden çok kitabın üretim sürecine yön vermiş olup kendisi süreç boyunca temel bilgi ve heves kaynağımız olmuştur. Editör yardımcısı Charles Bath ise yapım sürecinin başından sonuna dek taslak metnin seyrinde mükemmel bir iş çıkarmıştır. Bu arada, Massachusetts, Stockbridge'de bulunan Austen Riggs Merkezi Kütüphanesi son derece esaslı bir kaynak teşkil etmiştir.

Geleceğe not düşerek diliyorum ki umarım bu kitabın hoşgörü ve kabule yönelmede küçük de olsa bir katkısı olur. Yoksa (kendi meslektaşları da dahil olmak üzere) başkalarını dinleyerek karşılık verebilmek ve insanın yaşam deneyimine ilişkin farklı kanaatler oluşturma yolları bulmak amacıyla herkesten farklı bir biçimde açık fikirli bir merakla konumlanmış birileri varsa bunlar psikanalistler olmayacak da kim olacaktır?

Gelecekteki hoşgörü ve özgür fikir alışverişini mümkün kılacak gizil güce selam ederek bu kitabı gelecek nesillere ve kızlarım Liana ve Fern'e ithaf ediyorum.

İçindekiler

1. KISIM

Psikanalitik Alan Kuramının İlk Dalgası

1. BÖLÜM	Giriş.....	3
2. BÖLÜM	Psikanalitik Alan Kuramına Genel Bakış	15
3. BÖLÜM	Psikanalitik Alan Kuramının İlk Modeli.....	29
4. BÖLÜM	Psikanalitik Alan Kuramının İkinci Modeli.....	42

2. KISIM

Psikanalitik Alan Kuramının İkinci Dalgası

5. BÖLÜM	Psikanalitik Alan Kuramının Üçüncü Modeli.....	63
6. BÖLÜM	Klinik Vaka Örneği	75
7. BÖLÜM	Üç Modeldeki Analitik Dinleme.....	87
8. BÖLÜM	Zoe'nin Analizinin Başlangıç Evresi	97
9. BÖLÜM	Klinik Sürece İlişkin Bazı Kuramsal Hususlar	117
10. BÖLÜM	Alan Kuramı Modellerinin Klinik Süreçte Kullandığı Araç ve Teknikler.....	127

3. KISIM

Psikanalitik Alan Kuramının Üçüncü Dalgası

11. BÖLÜM	Çağdaş Psikanalitik Alan Kuramı Modellerinin Tartışılması	149
12. BÖLÜM	Genel Psikanalitik Alanlar ve Kullanımları	161
13. BÖLÜM	Bütünsel Bir Girişim Olarak Psikanaliz Üzerine Son Söz ...	174
Kaynakça	181
Dizin	192

1. KISIM

Psikanalitik Alan Kuramının İlk Dalgası

Kitabın bu bölümünde, geçmişten bu yana psikanalitik alan kuramlarındaki gelişmeler tartışılmaktadır. Bu suretle psikanaliz uygulaması ve psikanaliz hakkında yeni kuram geliştirme yollarının ortaya çıkışına zemin sağlayan tarihsel, kültürel ve psikanalitik bağlamlar kısaca özetlenmiştir. Bu kısım, aynı zamanda, psikanalitik alan kuramına ilişkin üç dalganın gelişiminin ana hatlarını çizmektedir. Bu kitapta tartışılan üç psikanalitik alan kuramı modeli giriş bölümünde kısaca açıklanmıştır. İlk dalgada ortaya çıkan alan kuramı modelleri ise daha detaylı olarak verilmiştir.

1. BÖLÜM

Giriş

Psikanalizin gelişiminin başından bu yana insanların dünyası birçok köklü değişime uğramıştır. Psikanaliz de bu değişime yol açan unsurların bir parçası olmuştur. Psikanalitik kavramlar, uzun zamandır günlük konuşmanın içine nüfuz edegelmiştir. Psikanaliz toplumun konuşma, düşünme ve hatta kendilerini ve başkalarını günlük yaşamda deneyimleme biçimlerini değiştirmiştir. Psikanaliz tekniklerinin gelişimiyle belirli bozukluklar için yeni bir tedavi dünyası da gözler önüne serilmiş; bunun sonucunda ruh sağlığını, zihinsel süreçleri ve yaşantısal deneyime dair yeni anlamaya biçimleri ortaya çıkmıştır. Psikanaliz, insanın yaşam deneyiminin karmaşık doğasının kavramlaşturmalarına keskin bir biçimde odaklanılabilmesine katkıda bulunmuştur.

Bu vesile ile şunu da belirtmeye değer; bu kitapla ben, metin ve siz okuyucu arasında bir bağlantı kurulmuş oldu. Dolayısıyla bundan sonra bu kitabın bir kez daha okunması bir öncekinin aynı olmayacaktır. Kavrayıp yorumlayarak yazdığım ve okuduğum paragrafların da sizler için farklı anlamları olacak, sizde farklı duygular açığa çıkaracaktır. Aynı metin, başka bir okuyucu için çok farklı düşünceler, çağrışımlar ve duygular açığa çıkaracaktır. Bütün bu ifadelerimden amaçladığım şey ise, önünüzde durmakta olan yazılmış ve basılmış siyah beyaz bir kitap olsa da, bu kitabın sadece tek bir anlam kümesini değil bir anlam silsilesini içinde barındırabildiğine işaret etmektir.

Bu öznellik düzeyini kavramak günümüzde yaygınlaşmış bir şeydir. Benzer şekilde, bir psikanaliz seansında kurulan iletişim de bildiğimiz gibi sadece bir dizi değil birçok anlamı içerisinde barındırmaktadır. Seansta konuşulanlar da bu dinamik alışverişin bir bölümüdür. Belirli bir ortamda belirli bir zaman süresince bir iletişim söz konusu olsa da terapi sürecinde bu ilişkinin iki kişi arasında akıp giden açık uçlu düşünceler, duygular, imgeler ve fanteziler evreninin bir parçası olması kaçınılmazdır.

Tüm bu yorumlar göstermektedir ki alan kuramının kavramları henüz bilinip kabul ediliyor olmasa da alan kuramı biçimlerinin gelişimi için harekete geçirici temel nedenler aslında günümüzde kabul edilmektedir. Tamamen intrapsişik bir zihin modeli ise şu an için olanaksızdır. Her biri bütünü ayrılmaz bir parçası olan erken dönemdeki ve süregelen ilişkisel deneyim, kültürel yapı, annenin ruhsal durumunun rahim içerisindeki bebeğe etkileri ve işlevsellik gibi unsurların zihinsel süreçlerin doğasında var olduğu kabul edilir. Kim bilir belki de sarkaç geniş bir çapla diğer yöne, bireysel özne kavramının geçerliliğinin sorgulanması yönüne doğru salınmıştır.

Takeip eden sayfalarda ise alan kuramı çeşitlerini ve klinik uygulamada kullanımlarını izah etmeye çalışacağım. Psikanalitik alan kuramı konusunda temel ilkelerini ve klinik uygulamalarını da içine alacak şekilde merak edilen bazı sorulara yanıt vermeye çalışacağım. Psikanalitik alan kuramının belli başlı unsurlarından biri de belki her bir psikanalitik düşünce okulu için birçok psikanalitik alan biçiminin imkân dahilinde olabileceğidir. İki kişi arasında her zaman bir tür alan tanımlanabilir; ancak bunun nasıl betimlenebileceği ve terapi sürecinde bunun kullanım biçiminin ve öneminin nasıl kavranabileceğine ilişkin hususlar psikanaliz tartışmalarının örtük merak konuları olagelmıştır.

Psikanaliz Avrupa’da başlamış ve farklı toplumsal, kültürel, siyasi bağlarla diğer kıtalara yayılmıştır. Psikanalist olarak eğitilen kişilerin birbirinden çok farklı kişisel ve mesleki geçmişleri bulunmaktadır. Tüm bu etmenler, içsel ve bilinçdışı süreçlerin keşfedilmemiş toprakları üzerinde de durularak hep birlikte psikanaliz kuramı ve uygulamasına yönelik farklı yaklaşımların ortaya çıkması için elverişli koşulları

yaratmıştır. Başından bu yana psikanalizin yöntembilimi konusunda görüş ayrılığı söz konusudur. Bu eğilim çağdaş psikanaliz dönemine de uzamıştır.

Dünya değiştikçe psikanaliz kuramı ve klinik uygulamaları da bu değişime karşılık vermiş olup her biri zamanla farklı biçimlere evrilmiştir. Gerçekten de yürürlükte olan dallanıp budaklanmış bir psikanalitik kuramlar ve klinik uygulama teknikleri bütünü ortaya çıkmıştır. Psikanalitik kuramlar ağacının dallarının tamamı birbiriyle ilişkili olduğu gibi bu durum klinik teknikler ağacının dalları için de geçerlidir. Her bir ağacın dallarının belirli psikanalitik bakış açılarını temsil ettiği kabul edilebilir. Bu kendine özgü her bir bakış açısı da psikanalizin gelişim sürecinde ondan bir önce gelene yanıt olarak veya ondan evrilererek meydana gelmiştir.

Bu iki ağaç da birbirine muhtaçtır. Aynı zamanda, tıpkı avokado ağaçları gibi birbirinden bağımsızdır. Her bir ağaç bir diğeri olmadan meyvesiz kalacaktır. Belirli bir psikanalitik kuram, yöntemi etkileyen ilkeler ve kavramlar barındırır. Belirli bir klinik uygulama ise ilişkili kuramın varsayımları, ilkeleri ve kavramlarından yararlanarak onları şekillendirecektir. Kuram ve tekniğin bu karşılıklı olarak birbirine bağlı olma durumu psikanalitik alan kuramı modelleri için özellikle önem taşımaktadır. İlerleyen bölümlerde de tartışılacağı üzere, bir alan kuramı modeline ilişkin tekniklerin incelenmesi kuramsal ilkelere giden yolda her zaman çok önemli bir rehberdir; bunun tersi de geçerlidir. Böylesi karşılıklı ilişki hatlarının takip edilmesinin, üç çağdaş alan kuramı modelinin karşılaştırılmasında bilhassa önemli aydınlatıcı bir kaynak olduğu kanıtlanmıştır.

Psikanaliz, çok bakış açılı bir çoğulculuk bağlamında evrimini sürdürmektedir. O iki ağaç da psikanalitik çeşitlilik açısından zengin olan bu çoğulculuğu temsil etmektedir. Farklı yaklaşımların birbiriyle iletişimi de nispeten zayıf kalmıştır. Farklı kuramsal ve yönetsel çerçevede çalışan psikanalistler için çoğu zaman durum böyledir; bir diğeriyle gerçek bir temeli olan bir biçimde iletişim kurmakta zorlanırlar.

Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, çoğulculuk daha çok parçalanma gibi gelmeye başlıyor. Oysa çoğulculuk, kuram ve uygulamadan

oluşan bir gövde için sağlıklı bir durum olabilir. Birbiriyle ilişkili bakış açıları çeşitliliği içerisinde serbest bir tartışma ortamına davetiye çıkarabilir. Parçalanma ise böyle bir gövdede dolaşım bozukluğuna neden olacaktır. Gerçek bir alışverişten ve karşılıklı konuşmadan uzaklaştırarak bunun yerine yanlış anlaşılma ve baskınlık çabasının emrine sokar. Günümüzde psikanalizdeki parçalanma düzeyinin boyutu süregelen bir sorundur. Psikanalitik düşünce ekolleri üzerinden yürüyecek bir serbest tartışma ortamının eksikliğinin ele alınması için ivedilikle harekete geçilmesi lazımdır. Bu karşılıklı konuşma eksikliği, psikanalizin bir tedavi aracı ya da insanların yaşadıklarının anlamlı bir biçimde incelenmesine yönelik bir imkân olarak uygunluğuna dair toplumsal kabulün azaldığı bir bağlamda ortaya çıkmaktadır.

Bu kitap, psikanaliz içerisindeki farklı yaklaşımlar arasındaki anlayışın geliştirilmesine katkı sağlamaya yönelik bir girişimdir. Takip eden sayfalarda, psikanaliz kuramının ve yöntembiliminin özellikle de iyi anlaşılammış yönleri ele alınmaktadır. Daha çok psikanaliz ağaçlarının bazı merkezi dallarını netleştirmeye gayret ediyorum. Burada ele alınmak ve karşılaştırılmak üzere seçilen dalların her biri başlı başına özel ilgiye mazhar kuramlardır. Bununla beraber, bu kitapta ele alınan psikanalitik bakış açılarının psikanalizdeki parçalanma unsurlarını açık ve sağlıklı bir çoğulculuğa dönüştürmeye nasıl yardımcı olabileceğini göstermeye çalışıyorum.

Bu kitap psikanalitik alan kuramı konusundadır. Yaşanan iki dünya savaşı gibi geçtiğimiz yüzyılın bitişinden sonra meydana gelen olaylar ve gelişmeler, psikanalitik alan kuramının tohumlarını atmıştır. Bu dönem boyunca, daha öncesinde sıkı sıkıya korunmuş olan inançlar nispeten daha çabuk bozulur hale gelmiştir. Gerçeklerin kesinliği artık araştırma ve incelemeye karşı koyamaz olmuştur. Doğruluk, hakikat ve değerler sorgulanmaya başlamıştır. İlerleyen sayfalarda ise Batı kültürlerinin tarihindeki bu ivmeli dönemin temel değerlerde birbirine benzeyen bazı yeni psikanalitik bakış açılarını nasıl doğurduğunu tarif ediyorum. Tüm bu bakış açıları da bir araya gelerek psikanalitik alan kuramını oluşturmuştur.

Bir sonraki bölümde, alan kuramının geliştiği bazı tarihsel, kuramsal ve klinik şartları tanımlamaktayım. Kitap boyunca, alan kuramını çağdaş psikanaliz içerisinde yerleştireceğim. Daha sonra kitabın sonuna doğru ise psikanalitik alan kuramı için geleceğe yönelik bir yol tarifi taslağı üzerindeki görüşlerimi sunacağım. Başka bir deyişle, burada psikanalitik alan kuramının üç dalgasını tasavvur etmeye çalışacağım. Bu kitap, psikanalitik alan kuramının gelişimini ve kullanım şeklini yansıtmaya yönelik bir biçimde bölümlere ayrılmıştır. Alan kuramının ilk gelişim süreci birinci dalga olarak adlandırılır. Çağdaş psikanalitik alan kuramı ikinci dalgasıdır. Üçüncü dalga ise geleceğe uzanmaktadır.

Bu kitap, her bir psikanalitik alan kuramı için bir tane olmak üzere üç kapsamlı parçadan oluşmaktadır. En fazla üzerine durulan dalga ise mevcut yani çağdaş psikanalitik alan kuramı olmuştur. Bu vurgunun çıkış noktası şu anda bulunduğumuz yeri aydınlatmaktır. Aynen birinci dalganın başlangıcında olduğu gibi; psikanalitik alan kuramına giderek artan bir ilginin olduğu bir dönemdeyiz. Ancak tüm bu mevcut ilgiye karşın; kuramın doğası ve psikanalitik alan kavramının yararına ve uygulamasına ilişkin bir kafa karışıklığı varlığını sürdürmektedir. Halen ne kuram ne de uygulama yeterince iyi anlaşılabilmiştir.

Psikanalitik alan kuramının çeşitli yönlerini ve ihtiva ettiği çeşitliliği tek bir çerçevede birbirine eklemlenmek amacıyla bazı yeni kavramlar türeterek kullanmaya çalıştım. Yeni terimler ve ifadeler eklemek bizimki gibi halihazırda zengin ve çok çeşitli bir psikanaliz sözlüğü olan bir camiada her zaman hoş karşılanan bir durum değildir. Yeni terimleri tedbirli bir biçimde ve her birini tartışma ile destekleyerek tanıtmaya çalıştım. Psikanalitik alan kuramı kavramlarını ve klinik durumları tanımlayabilmek için mevcut terimlerin çağrıştırdığı yan anlamlarla yüklü olmayacak şekilde yeni bir terminoloji tanıma gereği ortaya çıkmıştır. Birçok mevcut terim, anlamlarını özgül psikanalitik düşünce ekollerinden almış olduğu için bir tür bağlılık da çağrıştırmaktadır. Bu nedenle bunların kullanımı da kavramların alan kuramı bağlamında verdiği anlamdan bir sapmaya neden olmaktadır.

Çağdaş psikanalitik alan kuramının kavramlaştırılması sırasında karşılaşılan zorluğun bir kısmı da günümüzde kullanılmakta olan bazı

psikanalitik alan kuramlarının birbirinden belirgin derecede farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumu daha da karmaşık hale getiren şey ise bazı alan kuramı türlerinin psikanalitik söyleme ait olduğunun dahi kabul görmemesidir. Bu kitapta, bazı tanıdık alan kuramı türleriyle diğer psikanalitik düşünce ve uygulama tekniklerini bir araya getirmiş ve tüm bu bakış açılarına eşit muamele yaparak psikanalitik alan kuramı başlığı altına yerleştirmiş oluyorum.

Bölgümlere İlişkin Kısa Açıklamalar

“Psikanalitik Alan Kuramının Birinci Dalgası” adlı birinci kısımda, psikanalitik alan kuramının tarihsel, bilimsel ve felsefi açıdan öncülleri tartışılmaktadır. İkinci bölümde, tüm alan kuramı modellerinin temel olarak etkilendiği, Kurt Lewin’in de sistemli ve geniş kapsamlı çalışmalarını içine alan bakış açıları tanımlanmaktadır. Üçüncü bölümde, ilk dalgada ortaya çıkan iki psikanalitik alan kuramı modelinin ilki olan Madeleine Baranger ve Willy Baranger’in çalışmaları üzerine şekillenen mitos inşacı model incelenmektedir. Dördüncü bölümde ise ilk dalgada ortaya çıkan ve Kuzey Amerika’da plazmik model olarak bilinen ikinci psikanalitik alan kuramı betimlenmektedir. Plazmik model, Kuzey Amerika’daki birinci dalga alan kuramları olan kişilerarası, öznelarası, ilişkisel ve güdülenme sistemi kuramlarının temel ilkelereinden ve yöntemlerinden köken almıştır. Dördüncü bölümde ise Kuzey Amerika’dan farklı bir biçimde yeniden inşa edecek biçimde bu çekirdek temel üzerinde bazı değişiklikler yapılmaktadır.

“Psikanalitik Alan Kuramının İkinci Dalgası” adlı ikinci kısım ise çağdaş psikanalitik alan kuramını konu almaktadır. İkinci kısım, psikanalitik alan kuramının ikinci dalgasının bağlamına ve meydana geldiği çevresel şartlara ilişkin bir tartışmayla başlayarak çağdaş psikanalitik alan kuramının üçüncü modelini kuramsal ve yöntemsel olarak ele almaktadır. Klinik malzeme ise her üç çağdaş alan kuramı yaklaşımı arasındaki benzerlik ve farklılıkların bir kısmını göstermektedir. Sonrasında, klinik örnekten yola çıkarak bazı kuramsal konuların tartışması yapılmaktadır. İkinci kısmın son bölümünde ise her bir modeldeki farklı araç ve yöntemler incelenmektedir.

Beşinci bölüm, ikinci dalganın ortaya çıktığı ortama ve şartlara ilişkin bir tartışmayla başlayarak psikanalitik alan kuramının üçüncü modelini betimlemektedir. Düşsel model olarak bilinen bu alan kuramı modeli, ilk olarak Avrupa’da ortaya çıkmış olup temel olarak Antonino Ferro’nun çalışmalarıyla dayanmaktadır.

Altıncı bölümden itibaren, geliştirilmiş olan bir klinik vaka sunularak ilgili vaka üzerinden tartışmalar devam etmektedir. Bu bölümden itibaren sanal analizan Zoe ve kendisini eş zamanlı olarak analiz eden üç analist okuyucuya tanıtılmaktadır. Buradaki her bir analist, çağdaş psikanalitik alan kuramı modellerinden birinin uygulayıcısıdır. Sahne Zoe ve üç analistinin süregelen analiz çalışması için açıktır. Altıncı bölümde Zoe’nin her bir analistle ilk görüşmesi ve görüşmeleri anlatılmaktadır.

Yedinci bölümde, analitik dinlemeye ilişkin çeşitli yaklaşımlar tartışılmaktadır. Üç alan kuramı modelinin her birinin, bir seans sırasında yürütülen analitik dinlemeye yönelik farklı tarzı bulunmaktadır.

Sekizinci bölümde, her bir analistin Zoe ile başlangıç çalışması sunulmakta olup aynı zamanda, analistlerin, Zoe ile yürüttükleri analiz zarfındaki dinleme, düşünme ve etkileşim konularındaki vurguları arasındaki farklılıklar incelenmektedir. Ayrıca bu bölümde Zoe’nin vaka olarak sunumları ve düşünce süreçleri arasındaki (farklı analistlerle çalışmaktan kaynaklanan) temel farklılıklar da belirtilmektedir.

Altıncı, yedinci ve sekizinci bölümlerdeki klinik malzemenin kaynağın bazı kuramsal hususlar dokuzuncu bölümde tartışılmıştır. Bu hususların bir kısmı her bir psikanalistin bilinçdışı süreçleri anlayışındaki farklılıklardan ve aynı zamanda bilinçdışı süreçlerle çalışıyor olmasıyla ilişkilidir. Üç psikanalitik kavram olan zaman, hakikat ve gerçeklik kavramları tarafından oluşturulan üçlünün incelenmesi, bilinçdışı süreçlere ve zihinsel işleyişe yönelik farklı yaklaşımların aydınlatılmasına yardımcı olmaktadır. Zoe’nin üç analizinden elde edilen ilave klinik değerlendirmeler de dokuzuncu bölümün tartışma kısmında yer almaktadır.

Onuncu bölüm ise yönetime odaklanarak üç psikanalitik alan kuramı modelinde yer alan bazı araç ve teknikleri tarif etmektedir. Bunlar arasında, serbest çağrışım, anlatsal türevler, detaylı araştırma, dinlemeyi dinleme, seansların rüya işlevi, karakterlerin rol dağılımı, hayalleme ve varsanıdaki dönüşümler sayılabilir. Teknik bir araç olan *psikanalitik kipsel* yönetici [modal operator] kavramı tanıtılmaktadır. Psikanalitik kipsel yöneticiler her bir modelin temel klinik yönetsel ilkelerini tarif etmekte kullanılır: Mitos inşa ilkesi, düşsel ilke ve plazmik ilke.

“Psikanalitik Alan Kuramının Üçüncü Dalgası” adlı üçüncü kısımda, her bir çağdaş model için göze çarpan hususların genel bir değerlendirilmesiyle başlayan psikanalitik alan kuramının geleceğine yönelik bir tartışma açılmaktadır. Birinci ve ikinci kısımlardaki karşılaştırmalı çalışma üzerine inşa edilen tartışma daha sonra modeller arasındaki ortaklıkların değerlendirilmesine doğru yön değiştirmektedir. Kuram ve tekniğin ortak yönlerine dayan bir *genel psikanalitik alan* kavramı tanıtılmaktadır. Bu kavramla genel psikanalitik alanların sadece üç psikanalitik alan kuramı modelleri arasında değil, aynı zamanda çok geniş bir psikanalitik bakış açısı havuzu için ortak bir zemin oluşturmakta yararlı olduğu öne sürülmektedir. Üçüncü kısım çağdaş psikanalizin bütünsel doğasına ilişkin bir tartışmayla sonlanmaktadır.

On birinci bölümde, modellerin üç farklı başlık –zihinsel süreçler, terapi süreci hedefleri ve bireysel öznellik– açısından karşılaştırılması sunulmaktadır. Bu üç konu, her bir modelde de belirgin şekilde birbirleriyle ilişkilidir. Bölümde ayrıca her bir modeldeki terapi sürecinin yaratıcı yönüne ilişkin yaklaşımın bu başlıklarla analistin nesnelliği ve yetkinliği arasındaki ilişkisi de tartışmaya açılmıştır. Bu bölümde son olarak yapılan karşılaştırmalarla bağlantılı olarak geleceğe ilişkin hedeflere işaret edilmektedir.

On ikinci bölümde, *genel psikanalitik alan* kavramı tanıtılmaktadır. Bu kavramın ortaya atılmasındaki amaç, birinci ve ikinci kısımda betimlenen her üç tür psikanalitik alanı da içine alan ortak bir düzlem oluşturan bir psikanalitik kavram önerisi getirmektir. Bu bölümde bu ortak düzlemin başlangıç evresi anlatılmaktadır. Genel psikanalitik alanların yapısı gelecekte iyice gerçekleştirilebilir olabilirse daha özgül

alan kuramı modelleri ile bağ kurarak karşılıklı anlayış ve karşılaştırma yapma imkânı doğacaktır.

Kitabın ilk iki kısmındaki tartışma ile her biri benzersiz bir zihin kavramı öneren üç psikanalitik alan kuramı modeli tarif edilmiştir. Zihinsel süreçlere ilişkin bu üç bakış açısı da üç farklı terapötik hedef ve klinik teknik külliyatını meydana getirmiştir. On ikinci bölümde ayrıca tüm psikanalitik bakış açıların bu kitapta tarif edilen üç zihin modelinden birinin çeşitilmesi olduğu tahmininde de bulunmaktadır. Bu varsayımın doğru olduğu kabul edilirse, genel psikanalitik alan kuramı tüm bu bakış açıları için hiyerarşik olmayan bir ana gövde görevi görebilecektir.

Son olarak on üçüncü bölümde ise bütünsel bir girişim olarak psikanaliz üzerine bazı gözlemler yer almaktadır. Tüm bu görüş ve yorumlar sayısız bakış açısıyla değişen derecede iki kişilik yaklaşımlar olarak çağdaş psikanalizin geleceğini tasarlayacaktır.

Kitabın Yöntemi

Bu kitapta, klinik malzemeye yönelik çok da sık rastlanmayan bir yaklaşım göstermekteyim. Bu kitap, üç farklı çağdaş model halinde tanımlanmış olan psikanalitik alan kuramı konusundadır. Karşılaştırmalı klinik örnekler farklı çalışma yöntemleri arasındaki bazı zıtlıkları göstermekte yardımcı olacaktır. Yine de bilindiği gibi, tek bir klinik vakanın sunumu bile analistin kuramsal modeline göre sonsuz biçimde etkilenebilmektedir. Analistin yaklaşımı, analist ve analizan arasında kullanılan dilin yanı sıra aralarındaki etkileşimi de etkiler. Analitik bir seansın aynı anda farklı analistler tarafından yorumlanabilme imkânı olsa belki de birbirinden çok farklı yorumlarla karşılaşılabilecektir.

Eğer bir analizan için, her biri burada sunulan alan kuramı modelleriyle çalışan farklı analistler tarafından eş zamanlı ve farklı analizler yapılabilmesi mümkün olsa analizler de birbirinden farklı olacaktır. Bu kitapta tanımlanan alan kuramı ilkelerine göre, alanın kendine özgü kimyası sayesinde, ortaya çıkan her üç analitik alan da farklı olacaktır. Alanların farklı olmalarından dolayı; analitik süreçler de farklı bir biçimde gelişerek farklı alan yapılanmalarına gidecektir. Analizanın

analitik süreç alanında evrildiğini farz edersek bu evrim analizanda ortaya çıkan bilinçdışı süreçlerin elverdiği ölçüde her üç analitik süreçte de farklı bir biçimde gelişecektir. Böylelikle de analizan, her analitik süreçte farklı bir sonuç deneyimleyecektir.

Ben tek bir analist olsam da klinik malzemeyi her üç bakış açısıyla sunmaya çalışacağım. Bunu da –ciddi engeller olsa da– her biri farklı bir modelle çalışan üç analistle birden analize giren bir analizan üzerinden yapmayı deneyeceğim. Elbette bu kurmaca bir analizan ve analistlerle gerçekleşmekte. Burada sunulan klinik malzeme tamamen hayali olup alan kuramı literatüründeki muhtelif belgelere dayanmaktadır. Klinik malzemede üzerinde durulan husus ise her üç alan kuramı modeline yapılan farklı vurguların incelenmesidir. Bunu da akılda tutarak klinik senaryodaki Zoe adlı analizan sorunlarını orta derecede bir klinik malzeme zarfında dile getirmektedir. Analizan, herhangi bir krizin pançesinde olmayıp akut bir patoloji de sergilememektedir. Bu malzemede üzerinde durulan hususlar her üç analistin sergiledikleri analitik dinleme, ilgi ve iletişim biçimidir.

Bu yaklaşım sırasında karşılaşılan birçok zorluk söz konusudur. Psikanaliz literatüründen de anlaşılacağı üzere, gerçek bir klinik süreç malzemesinin sağladığı zenginliğin yerini hiçbir şey tutamaz. Bu nedenle bir diğer olası sorun da benim tarafımdan yazılan klinik malzemenin ister istemez yaratacağı yanlı bakış açısı olacaktır. Her analistin yaklaşımının harcını oluşturan bazı özellikler bulunmaktadır. Bunlar arasında, analistin kullandığı yerel dil, dile yerleşik olan kültürel bakış açısı, analistin bulunduğu tarihsel ve siyasi bağlam, bölgenin coğrafi özellikleri, kırsal mı kentsel mi olduğu, analistin klinik ya da muayenehane ortamına sahip olup olmaması gibi analistin çalıştığı çevreye ilişkin özellikler, analistin kişiliği ve tutumu ve kendine özgü diğer özellikler sayılabilir.

Zorluktan daha ağır basacağını umduğum şey ise farklı tedavi yaklaşımları, süreçleri ve sonuçları arasındaki farkların aynı analizanın kullanılması aracılığıyla karşılaştırılabilmesinin sağlanmış olmasıdır. Sonuca bakarak daha iyi ya da daha kötü olacağını değil sadece farklı olacağını kastediyorum. Anlatmak istediğim şey, farklı analitik

süreçlerin farklı düzenlemelere ve yapılanmalara varabileceği ve de muhtemelen farklı bir yapıya ve hatta kavrayış biçimine ulaşmış bir analizanla sona ermesinin mümkün olduğudur.

Bu kitabın çağdaş psikanalitik alan kuramıyla ilgili olan ikinci kısmında, Zoe adındaki hayali analizan hakkında kısa bir giriş bilgisi vermekteyim. Bölümler boyunca da analizanın üç analizinden bazı kesitler sunmaktayım. Bu yolla bu kitap Zoe için mümkün olabilecek üç ayrı analiz konusunda bir anlayış sunmuş olacaktır. Bunun yöntemi de alan kuramının tekniğini ve kitapta tartışılan üç alan kuramı modeli arasındaki ince farkları örneklerle gösterecek şekilde yapılandırılmıştır.

Psikanalitik alan kuramı ve ilgili psikanalitik konularla ilgili uçsuz bucaksız bir literatür bulunmaktadır. Kaynaklar metin içerisinde doğrudan alıntılar şeklinde veya özel kaynaklar şeklinde gösterilmiştir. Kitabın yazımı sırasında yararlanılan konuyla ilgili en güncel yazarların çalışmalarını içeren kaynaklar kitabın sonunda bir araya getirilerek oldukça yararlı bir kaynakça oluşturulmuştur.

Bu kitabı okuduktan sonra, okuyucunun günümüzde kullanılan farklı türlerdeki psikanalitik kuramlara hâkim olarak her birini klinik uygulamalarında kullanma heyecanı duymasını ümit ediyorum. Bunun da ötesinde umarım analisti ve disiplini bir bütün olarak ele alan kuramlar konusunda süregelen çalışmalar ve bu kuramlarla çalışabilmek konusunda bir fikir aşılabilmişimdir.

2. BÖLÜM

Psikanalitik Alan Kuramına Genel Bakış Geçmiş, Mevcut Durum ve Gelecek

Psikanalitik Alan Kuramının Oluştığı Tarihsel Bağlam

Bu bölümde, psikanalitik alan kuramlarının öncesinde olup biten ve bu kuramların değişik kıtalarda neredeyse eş zamanlı olarak nispeten de bağımsız biçimde filizlenmesine katkı sağlayan süreci inceleyeceğim. Geçtiğimiz yüzyılın başından itibaren gelişen olaylar ve eğilimler, psikanalizin ilkelerindeki gelişime yardımcı olmuştur. Bunların bir kısmı Freud'un özgün formülasyonlarının detaylandırması ya da uzantısı olup bir kısmı da Freud'un bizzat kendisi tarafından yapılan değişiklikleri içine almaktadır. Diğer gelişmeler ise daha geleneksel psikanalitik kuram ve teknikte fark edilen eksiklikler ya da aksamalara yanıt olarak meydana gelmiştir.

İki dünya savaşı arasında, tam da anlamın, insanın varoluşunun, kesinlik ve kuşkusuzluğun sorgulanmaya başladığı bir sırada anlamlı bir değişim dönemi gerçekleşmiştir. Güven temeline ve mutlak gerçeğe olan inanç sarsılmıştır. Mutlak, kesin ve nesnel temel gerçeklik nesnelere ve değiştirilemez doğrular öne süren olgucu [*positivist*] ve temelci [*foundationalist*] toplumsal ve bilimsel modellerden uzaklaşan bir hareket söz konusu olmuştur. Onların yerine yükselen şey ise bir yandan gestalt ve karşılıklı ilişki konusundaki kuramlar, diğer taraftan da biçimselleştirme [*formalization*] hareketi olmuştur.